

ثبت ثروت‌های با ارزش طبیعی

ثبت ثروت‌های طبیعی در لیست میراث‌های جهانی به موجب مقاله نامه میراث‌های جهانی همانند «میراث‌های طبیعی است».

- تمام شاهکارهای طبیعی که از سازندهای فیزیکی و بیولوژیکی یا مجموعه‌ای از این سازندها ساخته شده باشند و از نقطه نظر زیبا شناسی و علمی از یک ارزش استثنائی جهانی برخوردار باشند؛
- سازندهای زمین شناسی و پیکر شناسی و مناطقی شامل زیستگاه‌های حیوانی یا گیاهی مورد تهدید که از لحاظ علمی یا حفاظتی دارای ارزش استثنائی جهانی باشند.
- چشم اندازهای طبیعی یا مناطق طبیعی کاملاً محدود و مشخص که از نظر علمی و حفاظتی یا زیبایی طبیعی ارزش جهانی بی مانندی داشته باشند.

معیارها

هر ثروتی از میراث‌های طبیعی، به گونه‌ای که در فوق تعریف و برای ثبت در لیست میراث‌های جهانی پیشنهاد شده است، در صورتی که کمیته بپذیرد که این ثروت حداقل یکی از معیارهای زیر را داراست، و مشروط بر اینکه شرایط مندرج در فوق را نیز داشته باشد، بر اساس متن مقاله نامه دارای ارزش استثنائی بین‌المللی خواهد بود. بنا بر این ثروت‌های پیشنهاد شده باید:

- ۱- از نمونه‌های فوق‌العاده چشم گیر و گویای مراحل تکامل زمین باشند؛
- ۲- از جلوه‌های کاملاً روشن فرایندهای زمین‌شناسی در

حالت تشکیل، یا از تکامل بیولوژیکی، یا از تأثیر متقابل بین انسان و محیط طبیعی او باشند؛ این طبقه بندی جدا از تقسیمات دوره‌های تاریخ زمین است و بیشتر به فرایندهای فعال کنونی، نباتات، حیوانات، اشکال زمین، مناطق دریایی و آب‌های شیرین مربوط می‌شود.

۳- تجسم پدیده‌هایی باشد که از نظر سازندها یا خصوصیات طبیعی مانند مهم‌ترین اکوسیستمها یا مناظری با زیبایی استثنائی یا ترکیب فوق‌العاده‌ای از عناصر طبیعی و فرهنگی قابل توجه باشند.

۴- معرف مهم‌ترین و پر جلوه‌ترین زیستگاه‌های طبیعی باشد که در آن انواع گیاهان یا جانوران تهدید شده زندگی می‌کنند. باید این مکان‌ها از نقطه نظر علمی و حفاظتی ارزش استثنائی جهانی داشته باشند.

علاوه بر مواردی که ذکر شد، چشم انداز طبیعی باید جوایگوی شرایط زیر نیز باشد.

الف) چشم اندازهایی که در بند ۱ به آن اشاره شده باید شامل تمام یا بیشتر عناصر مهم تشکیل دهنده و وابستگی روابط طبیعی آن باشد. مثلاً یک ناحیه «عصر یخیندان» باید شامل میدان برفی، خودیخچال، و اشکال خاص فرسایش یخچالی و رسوبات (یخرفتها و شیارخوردگیها) و تجمع خاص گیاهی (مراحل رشد و توالی گیاهان و غیره) باشد.

ب) مناظری که در بند ۲ توصیف شده، باید تا اندازه‌ای وسیع و شامل عناصر لازم برای توجیه چهره‌های مهم این فرایندها باشند و توانایی تکثیر عناصر مربوط به خود را داشته باشند. مثلاً منطقه‌ای از «جنگلهای پرباران حاره‌ای» باید معرف نوعی تغییرات ارتفاعی نسبت به سطح دریا،

تحولات توپوگرافی و تیپ خاکها، سواحل رودها و مسیر متروک جریان آنها باشد تا تنوع و پیچیدگی این نظام را نشان دهد.

ج) مناظری که در بند ۳ توصیف شده باید دارای اجزای لازم تشکیل دهنده اکوسیستمها به منظور حفظ انواع یا ادامه فرایندها یا عناصر طبیعی حفاظت از آن باشند. این عناصر بر حسب مورد متفاوت خواهند بود. مثلاً یک آبشار حفاظت شده باید شامل تمام یا قسمت اعظم حوضه‌ای باشد که در بالا دست رود آن را تغذیه می‌کند. چشم انداز یک صخره مرجانی باید شامل منطقه‌ای حمایتی علیه تراکم رسوبات یا آلودگیهایی باشد که جریان رودها یا جریانهای اقیانوسی برای تغذیه مرجانها همراه می‌آورند.

د) چشم اندازهایی که دارای انواع جانوران و گیاهان تهدید شده هستند، همانگونه که در بند ۴ یادآوری شده، باید تا اندازه‌ای وسیع و شامل عناصر ضروری زیستی برای ادامه حیات آنها باشند.

ه) در مورد انواع (جانوران) مهاجر باید سرزمینهای فصلی مورد نیاز برای بقای آنها هر جا که باشند به طور کامل حفاظت شوند. کمیته باید اطمینان یابد که مراقبتهای لازم در تمام مسیر مهاجرت برای ادامه حیات جانوران در نظر گرفته شده است. موافقتهای لازم، خواه از طریق الحاق به مقاله نامه بین‌المللی و خواه به شکل موافقت نامه‌های چند جانبه یا دو جانبه، اجرای این مسئله را تضمین می‌کند.

هر چشم انداز طبیعی باید به طور نسبی مورد توجه قرار گیرد، یعنی باید با سایر چشم اندازها مشابه در داخل یا خارج کشور عضو که به یک ناحیه جغرافیای زیستی یا یک مسیر مهاجرت تعلق دارند، مقایسه شوند. ■

در شرایط پذیرش مناظر طبیعی در لیست میراث‌های جهانی وجود دارد (به مقاله بعد نگاه کنید)، اما مقررات آن بنا بر قوانینی که بر گنجینه‌های کره زیست حاکم است مغایرت ندارد، بلکه این دو مکمل یکدیگرند. به همین جهت، ۲۵ چشم انداز طبیعی که در لیست میراث‌های جهانی ثبت شده‌اند، در شبکه بین‌المللی گنجینه‌های کره زیست MAB نیز وجود دارند.

یادداشت مترجم:

در پهنه جغرافیای ایران متعاقب دخالت و نحوه عملکرد فرایندهای درونی و بیرونی پدیده‌های زمین شناسی و پیکر شناسی بسیار جالبی به وجود آمده‌اند. با توجه به معیارهای یونسکو در زمینه کیفیت میراث‌های طبیعی، این امکان وجود دارد که تعدادی از عوارض مهم و مشخص جغرافیایی ایران در قلمرو این میراث‌ها قرار گیرند. این میراث‌های احتمالی در دو قلمرو مشخص جغرافیایی قرار دارند. یکی از آنها دشت لوت و دیگری قسمتی از سواهی چین خورده زاگرس است.

سیستم چین خوردگیهای ژورسیک در برخورد با فرایندهای بیرونی معرف اشکال خاصی است که تقریباً در سراسر دنیا شناخته شده و از ویژگیهای خاص خود برخوردار است. زاگرس وسیع‌ترین این پدیده را در سطح جهانی دارد و می‌تواند به صورت سمبل چنین سیستمی جزء میراث‌های طبیعی ثبت شود.

دشت لوت با ویژگی خاص خود چه از نظر اقلیمی و چه از نظر پیکر شناسی زمین از امتیازاتی برخوردار است که احتمالاً از ممتازترین پدیده‌ها در نوع خود به شمار می‌رود.

از نظر اقلیمی، به نظر بسیاری از پژوهشگران و باتکیه بر شواهد محلی، دشت لوت که پست‌ترین ناحیه داخلی ایران است ممکن است «قطب حرارتی دنیا» نیز باشد (۱).

در دشت لوت دوعارضه مهم و وسیع جغرافیایی، ریگ لوت و کلوته‌ها، وجود دارد که معرف تسلط فرسایش بیابانی در این

ناحیه‌اند. البته در اکثر بیابانهای دنیا مشابه این دوعارضه وجود دارد، اما کیفیت اشکال و حجم، وسعت و پیچیدگی آنها احتمالاً در دشت لوت بی نظیر است.

کلوته مجموعه تپه‌های بسیار ممتد کم ارتفاعی‌اند که متعاقب فرسایش آبی - بادی در مغرب دشت لوت مرکزی در وسعتی معادل ۱۵۰ کیلومتر × ۶۰ کیلومتر به وجود آمده‌اند (نظیر آن در وسعت و حجم کمتری در چاد درسنگهای ماسه‌ای وجود دارد).

ریگ لوت در وسعتی حدود ۲۰۰ کیلومتر × ۶۰ کیلومتر در مشرق دشت لوت گسترده شده است. تنوع اشکال بادی حجم و ارتفاع آنها به احتمال قریب به یقین در دنیا بی نظیر است (ارتفاع بعضی از هرهای ماسه‌ای حدود ۶۰۰ متر است، یعنی مرتفع‌ترین نوع در دنیا است).

البته قبل از هر نوع اقدام باید مشخصات واقعی این پدیده‌ها را صاحب نظران مجدداً ارزیابی کنند تا در صورت صحت برای ثبت آنها اقدام مقتضی معمول گردد.

ناحیه نگورونگورو در جمهوری متحده تانزانیا که متصل به پارک سرنگتی است، یکی از ذخائر کره زیستی به شمار می‌رود و در لیست میراث‌های جهانی یونسکو نیز آمده است.

